

HÖGSKOLAN FÖR SCEN OCH MUSIK

Att finna min agens som skådespelerska

Finding my agency as an actress

Självständigt arbete

Konstnärligt kandidatprogram i musikal

Poäng: 15 hp

Författare: Stina Olsson

Handledare: Hedvig Jalhed

Examinator: Anne Södergren

Göteborgs Universitet

Vårterminen 2022

Sammanfattning

Syftet med min uppsats är att utforska mitt eget förhållningssätt till mitt hantverk, närmare bestämt skådespeleri. Jag har fördjupat mig i detta genom att föra processdagbok över mitt frilansande, med utgångspunkt i frågeställningen: “hur finner jag min agens som skådespelerska?”. Utöver det faktum att jag gör en diskussion baserat på mina egna erfarenheter, har jag även valt att analysera min process utifrån ett socialistiskt perspektiv. Slutsatsen jag dragit utifrån detta, är att nyckeln till att finna min agens ligger i att bryta mina tankemönster gällande värdering av mig själv och mina prestationer.

Nyckelord

Teater, skådespeleri, musikal, scenskolan, frilans, agens, socialism, Karl Marx, självkänsla, prestationsångest

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	2
Innehållsförteckning.....	3
1. Inledning.....	4
2. Bakgrund.....	7
2.1 Musikalbranschen och den marxistiska människosynen.....	7
2.2. Prestationsbaserad självkänsla och värdering.....	8
2.3 Teaterundervisning.....	10
2.4 Explicit och implicit arbete.....	11
3. Metod.....	12
3.1 Material.....	12
4. Diskussion och återkoppling.....	25
4.1 Teaterundervisning.....	25
4.2 Musikalbranschen och den marxistiska människosynen.....	27
4.3 Prestationsbaserad självkänsla och värdering.....	30
5. Slutsats.....	32
Källförteckning.....	35

1. Inledning

Jag går nu min sista termin på musikalprogrammet vid Högskolan för Scen och Musik i Göteborg, om någon månad tar jag examen och om ytterligare några månader firar jag min tjugoandra födelsedag.

Jag påbörjade alltså mina studier vid nitton års ålder, det vill säga omedelbart efter gymnasiet. Något som ibland får folk att höja på ögonbrynen - "vad häftigt att du började så ung!"... och ja, det är nog ganska häftigt. Det känns roligt att ha fått en sådan rivstart i livet, att känna att jag spenderat min tid väl och snart kommer att ha ett kvitto på det. Jag har ju alltid tyckt om att bilda mig och utveckla mina färdigheter; det ger mig en djup känsla av tillfredsställelse att se tid och energi bli till resultat.

Å andra sidan är jag ett barn av min tid. En regissör och vän till mig har bland annat beskrivit min generation som "oförmögen att skilja på prestation och person"... jag tänker inte försöka utreda sanningshalten i detta uttalande, men jag tänker absolut sälla mig till den skara av oss unga vuxna som känner igen sig i denna beskrivning.

När jag ser tillbaka på mina år vid Högskolan för Scen och Musik, skulle jag vilja karakterisera mig själv som en typisk musikalstudent. Vad innebär det då? Jo, det innebär att jag har varit en student som väldigt gärna vill göra rätt och bli sedd som mer än bara tillräcklig i en lärares ögon. Jag har velat bli sedd som exceptionellt duktig, eftersom jag fått uppfattningen att det är så man brukar få jobb i den här branschen. Man gör som man blir tillsagd - med bravur, och på det viset blir man uppskattad och anställningsbar.

Samtidigt kände jag mig ofta kvävd i samband med undervisningen på skolan. Jag kände det som om jag hade någonting inom mig som ville komma ut, men det gick omöjligt att kanalisera genom de verktyg jag fick presenterade för mig. Detta var särskilt påtagligt under teaterlektionerna. Teater var (ironiskt nog) i princip nytt för mig då jag sökte till scenskolan, jag hade överhuvudtaget inget språk för vad jag gjorde utan lekte mig fram genom antagningsproven. Men den leken fick ett abrupt slut under min första termin på utbildningen.

Jag presenterades (i all välmening) för otaliga begrepp under denna period, och i mina försök att vara den där duktiga musikalstudenten slängde jag all min intuition, som väglett mig

genom antagningsproven, åt sidan. Jag fokuserade all min energi på att försöka förstå den information som presenterades för mig, i syfte kunna göra som jag blev tillsagd - med bravur. Men det gick inte, jag blev alldeles låst och i samband med detta började jag tappa tron på min egen skådespelarförmåga. Jag oroade mig mycket över att inte få jobb om jag misslyckades, men inte heller kunde jag förstå mig att lyckas.

Sedan kom pandemin 2020, allt tog stopp... och det var som om jag kunde höra mina gamla rivaler från grundskolan säga åt mig att "det du valt är bara skit, musikal är inget jobb och det kräver inget jobb heller". Inte heller var jag välkommen i branschen, majoriteten av alla auditions som hölls var slutna. Inte för att det hade spelat särskilt stor roll, vid det laget var mitt självtvivel så pass stort att jag hade känt mig malplacerad där ändå. Bara att sitta i min lägenhet i Göteborg kändes konstigt. Hit, dit jag flyttat från min lilla hemstad för att kunna göra det jag älskar. Eller åtminstone försöka. Men nu, när jag inte fick gå till skolan längre, vantrivdes jag och blev alldeles klaustrofobisk av stadsljuden, människorna, spårvagnen jag hoppade på för att komma ut i skogen där jag möttes av... ännu fler människor. Jag som var van vid ensamheten, mörkret om natten och den tysta, värmländska granskogen alldeles intill husknuten.

Det är intressant, hur fel man kan känna sig nästan överallt... och samtidigt är det inte konstigt alls. Det finns så mycket som spelar in i min upplevelse: covid-19, värmlänningars vurm för jantelagen, musikal-branschens vurm för storstaden, generation Z, och så vidare. Men, det som jag anser vara särskilt relevant för min uppsats är: att musikal är frilansarnas bransch, fasta anställningar är mycket ovanliga. Och att leva under pressen att ständigt försöka bli återanställd eller få in en fot på nya arbetsplatser, det gör någonting med en. Det gör någonting med arbetskulturen i allmänhet.¹

Jag kan inte skriva en uppsats om min relation till mitt hantverk utan att kännas vid de strukturer som alltid spelar en roll i sammanhanget. Det *är* svårt att skilja på person och prestation, när *du* är produkten som skall säljas in om och om igen. När jobbet inte bara handlar om att genomföra uppgiften, utan också om att framstå som medgörlig och "härlig att jobba med". Med den ständigt närvarande insikten om att "bränner jag tillräckligt många broar, har jag pluggat i (minst) tre år och allt jag blev var - utesluten".

¹ https://sv.wikipedia.org/wiki/Generation_Z

Jag är av den fasta övertygelsen att denna något ångestframkallande insikt kan sippra nedåt och påverka hur man som elev relaterar till sin utbildning. Jag tror att den ökänt "hårda branschen" delvis ligger till grund för den stereotypa musikalstudenten, som ständigt söker att vara duktig... å andra sidan är det dessa förutsättningar vi alla är införstådda med, och trots det väljer så många att plugga musikal. Vilket inte är så konstigt, för vi älskar vårt hantverk - precis som alla andra kulturarbetare gör.

Det är i skärningspunkten mellan oron över framtiden och kärleken till konsten jag befunnit mig under mina år som student. I den konflikt som uppstår när man å ena sidan vet (att man åtminstone borde veta) att man inte är sina prestationer, å andra sidan vet att man kan bli arbetslös om man inte presterar... eller om man är otrevlig. Vad göra? Hur göra?...

Dessa är *inte* frågor jag gick in för att besvara då jag först påbörjade min uppsats våren 2021. Men, det verkar som om jag kanske delvis fick dem besvarade med tidens gång. Och min avsikt med denna uppsats, såhär i efterhand, är att redogöra för den process som i slutändan besvarade (eller snarare reflekterade över) frågeställningen "hur finner jag min agens som skådespelerska?".

Ordet *agens*, syftar i sammanhanget till förmågan att vara en aktiv, drivande, verksam aktör på scenen. Hur vill *jag* möta all den information, verktyg och begrepp jag presenteras för, samt all den feedback jag får i mötet med pedagoger och regissörer? Hur påverkas detta möte av den underliggande oro som det innebär att verka i en osäker bransch? Och hur förmår jag mig att bibehålla min agens i och med allt detta?

Jag tror att den reflektion jag vill göra gällande agens kan vara relevant för andra musikalstudenter, av den anledning att jag inte tror att jag är den enda av oss som vid en tidpunkt tappat bort sitt hantverk i mötet med undervisningen. Vårt hantverk kommer alltid vara förknippat med kritik, feedback och förväntningar. Vårt hantverk kommer kanske alltid innebära ett visst mått av risktagande. Vårt hantverk kommer aldrig att bli färdigt, det kommer alltid finnas mer att lära sig. Och det är upp till oss som studenter (men också som verksamma skådespelare) att hitta ett sätt att förhålla oss till detta. Jag hoppas att min uppsats kommer kunna bidra med åtminstone mitt perspektiv, på hur man som student kan finna sin väg genom åren på högskolan.

2. Bakgrund

Förutsatt att mitt mål är att finna min agens som skådespelerska, kan jag identifiera några olika faktorer som samverkar och påverkar mina förutsättningar att lyckas med detta. I min inledning beskriver jag till exempel en konstant underliggande oro samt ett stort mått av prestationsångest, och jag härleder det delvis till min egen prestationsbaserade självkänsla, men också till musikalbranschens natur. Innan jag fortsätter mitt utforskande vill jag etablera en distinktion mellan dem båda, samt redogöra för de så kallade "olika faktorerna".

2.1 Musikalbranschen och den marxistiska människosynen

Först och främst: jag tror på kollektivets och statens möjligheter som problemlösare, jag tror inte på en fullständigt fri marknad utan statlig inblandning eller utan en offentlig sektor, jag tror på att jämlikhet är något att sträva efter, och så vidare. Många av mina värderingar överensstämmer med socialism i en bredare bemärkelse, men jag förbehåller mig också rätten att ha fel. Även om jag har svårt att se att jag i framtiden skulle ändra min uppfattning helt och bli libertarian eller något i den stilen, så kan jag absolut se att politik är komplicerat. Att försöka förbättra våra samhällen är otroligt komplicerat, och det kommer ta lång tid och mycket bildning innan jag med säkerhet kan specificera exakt vad min politiska övertygelse är.

Jag förbehåller mig även rätten att utforska olika tänkare utan att nödvändigtvis hålla med om allt de sagt under sina liv; detta, då jag är övertygad om att jag med tiden kommer behöva ta del av flera olika perspektiv för att skapa mig en så verklighetsnära uppfattning av världen som möjligt - vilket jag anser vara en bra grund att basera min egen politiska uppfattning på.

Med det sagt: under de månader som gått medan jag utforskat min agens som skådespelerska, har jag funnit delar av Karl Marx livsverk intressanta. I synnerhet har *den marxistiska människosynen*, såsom jag uppfattat den framförallt utifrån min läsning av den artikel jag har med i arbetet, fascinerat mig, eftersom den enligt mig så knivskarpt kan beskriva och förklara sociala skeenden.

Den marxistiska människosynen utgår från att människan är en kreativ, social och medveten varelse, och genom arbetet får hon utlopp för sin skapande kraft. Marx beskrev framförallt arbetet som en process under vilken människan omformar naturen till en produkt hon själv kan använda. Arbetsprodukten består av “död råvara, t.ex lera, trä eller metall, och av människans skaparkraft och arbetsskicklighet”. I och med denna process skapas ett mervärde - några träplankor som tidigare kostat en mindre summa, blir till en låda som nu kan säljas för ett desto högre pris. I ett kapitalistiskt samhälle tillfaller detta mervärde den som äger produktionsmedlen (till exempel en industri) och råvaran, dvs. kapitalisten. Arbetaren, som tillämpat sin skicklighet och skaparkraft för att omvandla råvaran får alltså inte ta del av slutprodukten. Istället får han en arbetslön, som alltså bara motsvarar en del av värdet på det som producerats.²

Denna beskrivning för kanske tankarna till mer traditionella och uppenbart praktiska jobb, som till exempel industriarbete. Men i det postindustriella samhället finns många jobb med samma typ av förhållanden, omständigheterna ser bara annorlunda ut. För mig har den marxistiska människosynen blivit relevant i och med de paralleller jag kunnat dra då jag studerat mitt eget förhållningssätt till mitt hantverk, d.v.s mitt arbete. Dessa paralleller kommer jag att resonera vidare kring längre in i min uppsats.

2.2 Prestationsbaserad självkänsla och värdering

Det hör till saken, att jag är en person med ett känsligt nervsystem. Detta på grund av att jag till följd av min personliga bakgrund har en låg självkänsla, och jag reagerar på samt kompenserar för den genom att (bland annat) prestera och förlita mig på mitt självförtroende istället. Det jag med tiden förstått är att låg självkänsla är tätt sammankopplat med att värdera allting i livet, att tänka värderande tankar om sådant som kanske egentligen inte skall värderas utan snarare accepteras. Och personligen har jag alltså blivit något av en expert på detta.

Okej, så varför berättar jag allt dethär, kan man undra? Jo, det är för att jag tror mig vara i gott sällskap. Det finns trots allt ett flertal upplevelser som kan få en person att utveckla låg självkänsla, och i min inledning nämnde jag att en regissör och vän till mig beskrivit min generation överlag som “oförmögen att skilja på person och prestation”... även om jag fortsatt

² <https://www.so-rummet.se/fakta-artiklar/marxismen-del-1-manniskan#>

inte kan uttala mig gällande den definitiva sanningshalten i detta uttalande, så vill jag trots allt belysa en omständighet gällande min generation, som kan tänkas stärka bilden av generation Z som en grupp med generellt sett låg självkänsla.

Generation Z - den grupp som just nu är i full färd med att inta Sveriges alla scenskolor, beskrivs ofta som de första "digitala infödingarna", det vill säga att vi är den första generation som växt upp på internet och med sociala medier. I en studie gjord i Singapore, vilken publicerades år 2020, undersökte man ett potentiellt samband mellan Instagram och social ångest. I och med denna studie fann man indikationer på att plattformen bidrar till att användarna i högre grad jämför sig med varandra, samt att jämförandet i sin tur orsakade en sämre självkänsla.³

Detta framstår enligt mig inte som särskilt konstigt, eftersom att när man jämför sig med andra ägnar man sig åt ett slags värderande. Man söker definiera sitt eget värde, genom att ställa sina egna egenskaper i relation till andras eventuella styrkor och svagheter. Under denna process utvärderar man såväl sig själv som andra runtomkring.

Jag tror att denna mekanism finns nedärvd hos alla människor, och att den genom historien fyllt ett visst syfte. Människor är trots allt flockdjur och genom tiderna har vår överlevnad berott av att få vara en del av en grupp, annars har vi blivit mycket sårbara för rovdjur, svält, och så vidare. Därav har det varit gynnsamt att kunna bedöma huruvida man gör skäl för sin plats, därför att om gruppen har utbyte av dig är chansen större att du får stanna kvar på lång sikt.

Jag förknippar en särskild mentalitet med flockdjuret inom mig, en mentalitet som mest av allt värderar att passa in, bli uppskattad och undvika konflikt. Men vad händer när flockdjuret möter det sociala medielandskapet? Sociala medier är trots allt en plats där alla visar upp sin bästa sida, sina vackraste bilder och starkaste prestationer. Att jämföra sig på till exempel Instagram är inte alls samma sak som att jämföra sig i verkliga livet. Jämför du dig med exempelvis en kollega eller klasskamrat, lär du garanterat få ta del även av dennes svagare stunder. Men inte på sociala medier, och dessutom finns det så otroligt många människor att jämföra sig med. Många fler än någon skulle ha tid att träffa regelbundet i verkligheten.

³ <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/2056305120912488>

Upplevelsen för “vanligt folk”, torde bli att man sällan känner sig tillräckligt bra på något plan för att passa in i gruppen.

Och känslan av att inte platsa, har synnerligen kraften att få någon att känna sig värdelös.

Upplevelsen av att leva med dålig självkänsla kommer senare att bli relevant för mitt resonemang och min slutsats. Jag har valt att ta min egen generation som exempel, av den anledning att vi av naturliga skäl kommit att utgöra en allt större del av samtidens studerande. Men det betyder inte nödvändigtvis att mitt resonemang saknar relevans för studenter ur alla åldrar vilka kan känna igen sig i det ämne som min uppsats behandlar.

2.4 Teaterundervisning

I min inledning beskriver jag hur jag under min första termin på scenskolan introduceras för “otaliga begrepp”. I syfte att underlätta för läsaren att hänga med i resten av min uppsats, finner jag det nödvändigt att förklara vad jag egentligen menar med detta. Nedan följer en sammanfattning.

Under min första termin introducerades jag framförallt för en metod som används på skolan vid namn “aktion/aktivitet”. I grunden en modern adaption av Konstantin Stanislavskij’s [1863 - 1938] arbete. Jag introducerades även för YAT, kontaktimprovisation och sensoriska övningar. Under andra terminen utökades min verktygslåda ytterligare med fler verktyg inom aktion/aktivitetsmetoden, till exempel med “skådespelarens tio frågor”, tidslinjer, dagboksskrivande i karaktär, backstory och så vidare. Jag mötte även begrepp såsom *klimax* och *vändpunkt* för första gången... eller ja, jag mötte egentligen allt för första gången.⁴

Mötet med “verktygen” är något jag återkommer till ett antal gånger i min uppsats, och jag hoppas detta kan vara till hjälp i det fortsatta läsandet.

⁴ https://sv.wikipedia.org/wiki/Konstantin_Stanislovskij
https://sv.wikipedia.org/wiki/Yat_Malmgren

2.4 Explicit och implicit arbete

Till sist skulle jag även vilja presentera två begrepp som förekommer i min diskussion, dessa begrepp är "explicit arbete" och "implicit arbete". Jag fick dem presenterade för mig av regissören AnnaKarin Hirdwall, och de har varit avgörande för min förståelse av teaterhantverket. I en scenisk kontext, syftar *det explicita arbetet* till det medvetna arbete man ägnar åt ett material i form av att till exempel djupläsa, besvara olika frågor, söka efter huvudord och så vidare. Med andra ord: det analytiska arbetet. *Det implicita arbetet* är det arbete som *inte* innefattar en medveten bearbetning av materialet, det implicita är undermedvetet och består i att helt enkelt "prova". Ofta växlar man ganska mycket mellan dessa två arbetssätt då man repeterar en scen - man provar, sen analyserar man, sen provar man igen, och så vidare.

3. Metod

Min metod har bestått i jag från och med Maj till Augusti 2021, fört processdagbok över planeringen och genomförandet av ett antal mindre spelningar i Finland och Sverige. Anledningen till att jag finner metoden relevant för min frågeställning, är att den innebär ett stort mått av eget ansvar och självständigt arbete. Och jag kan, i och med dagboken, i efterhand gå tillbaka och betrakta hur detta ansvar, samt frånvaron av ett yttre öga, har påverkat min konstnärliga process.

Som jag redan nämnt i min inledning har inte min frågeställning varit densamma hela tiden, men min metod har varit det och den har i slutändan gett upphov till den slutgiltiga frågeställning som jag utgått från då jag skrivit denna uppsats. Jag kan se att metoden lämpar sig väl för att undersöka min agens som skådespelerska, eftersom det egna ansvaret och självständiga arbetet födde insikter som lett mig till den slutsats jag senare kommer att redogöra för. Och tack vare processdagboken kan jag se mig själv reflektera över detta i realtid.

Till sist, ett vidkännande: i följande kapitel står att finna att mitt material består helt och hållet av musikallåtar. Trots detta har jag valt att avgränsa mina reflektioner till att enbart omfatta den interpretation som tangerar rent skådespelarmässiga verktyg, vilka likaväl skulle kunna appliceras på en talad text. Orsaken till detta, är att jag inte sett det som en realistisk plan för mig att åstadkomma ett liknande upplägg med frilansande och självständigt arbete i samma utsträckning om programmet bestod av talad text. Inte med hänsyn till vart jag befann mig i min process under våren 2021. Samtidigt har det varit viktigt för mig att få undersöka den frågeställning som jag valt åt mig själv, och därav landade jag i denna avgränsning.

3.1 Material

Citat från våren 2021:

“Jag har hittills ägnat mig åt mitt hantverk enbart i egenskap av student. Efter gymnasiet flyttade jag direkt till Göteborg och påbörjade min kandidatexamen, och trots att det såklart innebär ett stort ansvar att studera är det samtidigt väsensskilt från

att faktiskt stå på egna ben. Därav har jag tagit beslutet att ägna sommaren 2021 åt att pröva mig på 'gig-aspekten' av frilanslivet - det vill säga när man står mellan kontrakt och behöver skapa egna jobb, eftersom det är vad jag känt mig mest spänd inför gällande livet utanför skolans väggar. Syftet med mitt val av metod är att genom att själv ansvara för såväl gig som konserter, utforska hur min konstnärliga process kan komma att förändras när jag inte längre har skolans planering och lärares feedback att luta mig mot.”

Här kommer lite information om hur min sommar kom att se ut, skrivet under våren 2021:

“Jag har egentligen två mindre projekt jag kommer driva vid sidan av kursen, körkortsstudier samt instudering inför praktik. Projekten är enkla: jag försöker skaffa mig så många gigs som möjligt i Finland under Juni månad (tillsammans med min klasskamrat Filip, hans familj bor i Finland och vi kommer delvis spendera sommaren där), och i Värmland under Juli och Augusti månad (tillsammans med en kollega från min hemstad).

Närmare bestämt kommer Filip och jag att uppträda som en duo (Filip spelar gitarr) och agera middagsunderhållning i Finland, repertoaren lär bli mer åt det pop och rockiga hållet. Medan jag och Andrea (som kollegan heter) har skapat ett musikalprogram i “lunchkonsert-stuk” att turnera lite med i Värmland. Kompen är tänkta att vara förinspelade och förhoppningen är att Daniel Lindén kommer att hjälpa oss med detta. Anledningen till att jag valt att fokusera på den här typen av gigs är att det är där jag har mest erfarenhet, jag har tidigare anordnat en större konsert själv och känner mig bekant med att sätta samman enklare program.

Den stora utmaningen med min plan är såklart corona-situationen, och det är något jag oroar mig över i princip varje dag. Men jag vet att den här sommaren är min chans att pröva, nästa sommar examineras jag. Därför väljer jag att vara optimistisk inför framtiden och trots allt göra ett försök.

Hittills har Filip och jag fixat tre gigs i Finland och Andrea och jag har fått fem - sex spelningar i Värmland.”

Här kommer delvis en redovisning, samt en redogörelse för den planering jag följde då jag genomförde den praktiska delen av mitt undersökande:

“Planeringen för själva arbetet kommer att följa min sommarplanering i ganska stor utsträckning, och min sommar har jag strukturerat upp i min kalender. Jag har försökt skaffa mig en översikt över hur varje vecka kan komma att se ut med resor, studier, körkort, instudering och egna projekt. Jag har även gett förslag på ungefärliga dagsplaneringar för varje vecka eftersom jag ville försäkra mig om att timmarna skulle räcka till.

På bilderna nedan (jag slängde in några exempel från kalendern) kan man se att jag avsatt en hel del timmar åt egna projekten (öva/skriva), dels för rep men också för dokumentation. Min tanke är att det praktiska utförandet i mitt examensarbete, går ut på att driva och genomföra gigen. Och parallellt med att jag gör det tänker jag skriva en arbetsdagbok som jag sedan kan använda för att sammanställa någon typ av slutsats och lärdomar. Men sammanställningen låter jag vänta till hösten.”

Jag hade sedan ett tag tillbaka bestämt mig för att jag under sommaren skulle läsa en kurs vid Göteborgs Universitet och ta ut lite studiestöd för det, men att jag utöver det skulle pröva att driva dessa projekt. Jag hade även planer på att försöka ta körkort, och under Augusti planerade jag även att ägna mig åt musikalisk instudering inför min praktik.

Bild 2: En vecka i Juni

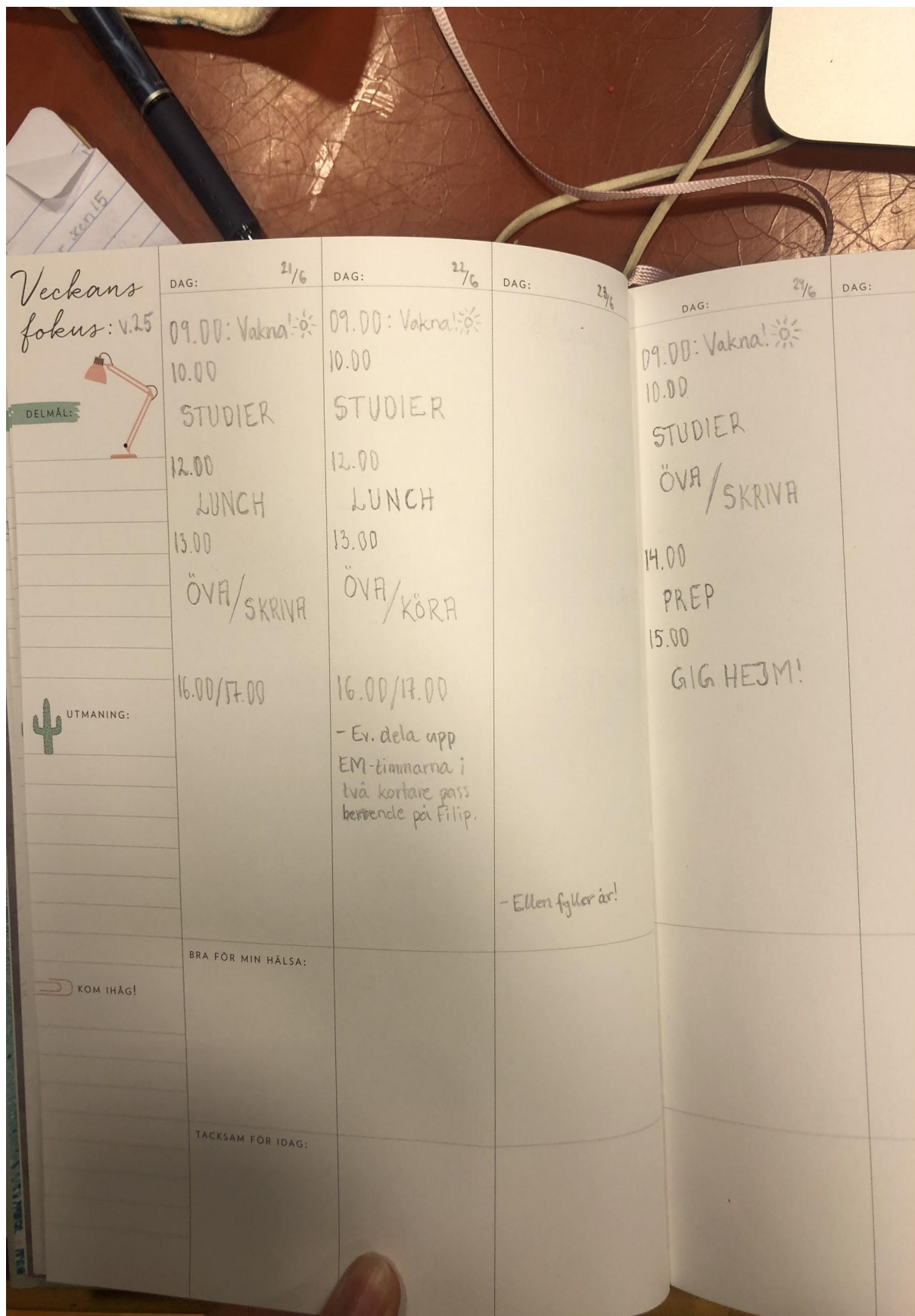
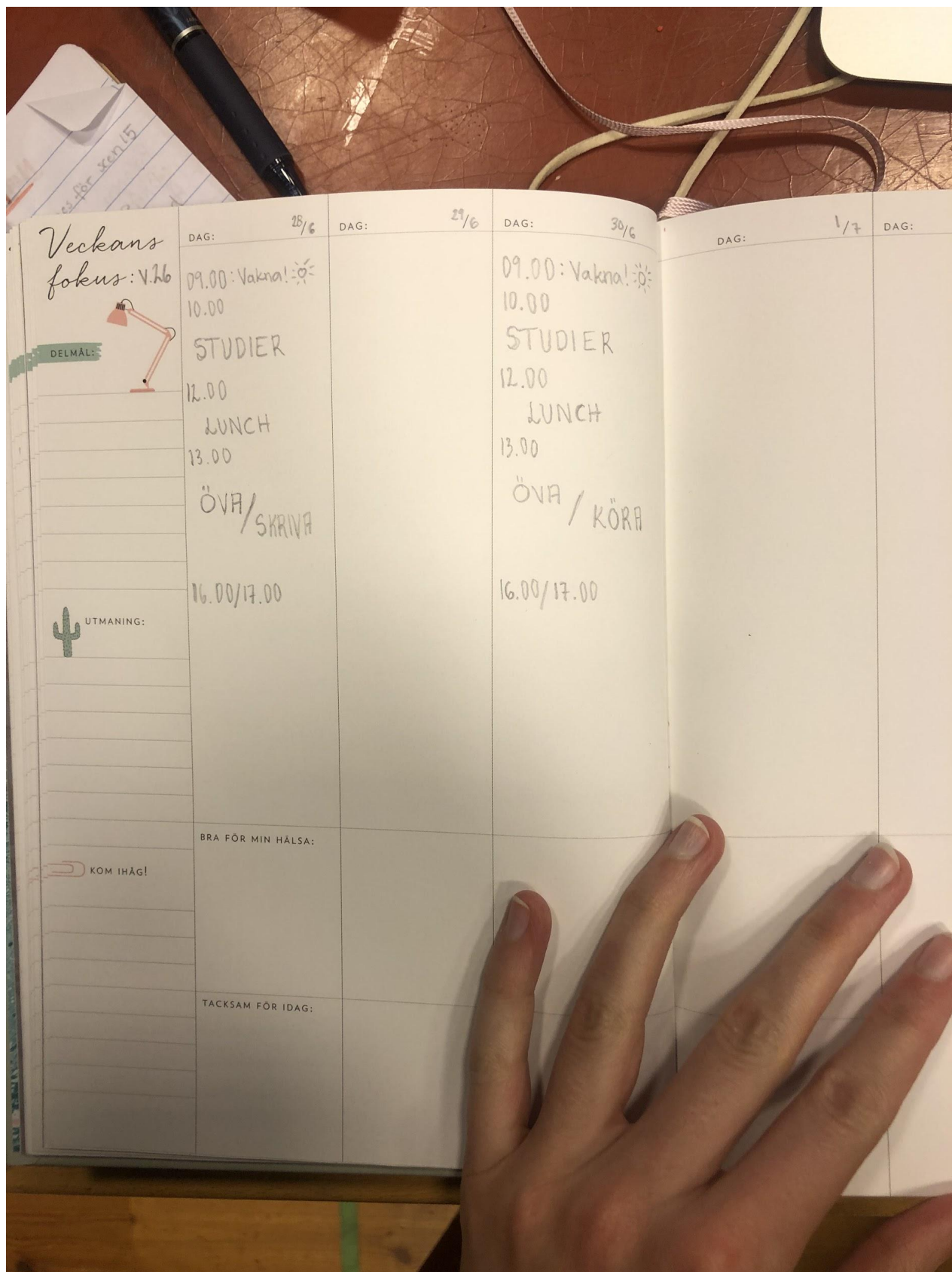

Bild 3: En vecka, Juni - Juli

Jag kastade ut ett flertal krockar under Maj månad, och även om inte alla nappade - jag fick många nej och några spelningar blev inställda med anledning av corona; så landade jag trots allt med tillräckligt många gig för att det skulle kännas givande och tillräckligt för att undersöka min frågeställning.

Under tiden som jag väntade besked från olika spelställen fortsatte arbetet i form av möten med såväl Andrea som Filip, där vi bland annat kom överens om repertoar. Jag och Andrea valde att göra ett enkelt musikalprogram med flera klassiker, men vi försökte också att välja låtar som täckte en större mängd ämnen än man traditionellt sett förknippar med kvinnliga musikalroller. Detta använde vi också (cyniskt nog) som en selling point då vi kontaktade potentiella samarbetspartners.

Jag kontaktade även Daniel Lindén och gjorde upp ett datum, samt ett antal låtar som vi kom överens om att han skulle instudera. Jag i min tur stod för inspelningsutrustning, och den 17:e Juli sammanstrålade vi i Göteborg; vi riggade upp ett riktigt hemmabygge till studio och spelade sedan in backingtracks som jag och Andrea kom att använda på våra spelningar i Värmland. Innan dess hade jag dessutom ägnat en del tid åt att hitta rätt noter, och en hel månad spenderades i Finland. Jag återkommer till det snart, men först två bilder från min och Andreas gemensamma handlingsplan inför våra spelningar.

Liten konsert Elins Bakgård

Bestämt

- Datum & plats: ev. 28/7, Elins Bakgård
- Kompare: Inspelat
- Repertoar: 1 h musik, dvs. hela vår repertoar
- Utrustning: De har mick o högtalare
 - Kanske ta med ett mixerbord för AUX?
- Mellansnack
 -
- Kläder

Gudstjänst (Anna Tunström)

Bestämt

- Datum & plats: 1/8, Stavnäs
- Kompare: Inspelat
- Utrustning: Vi behöver ta med mick & sladd, högtalare, mixerbord, stativ
- Repertoar: 5-6 låtar, vi bestämmer själva
- Alla sjunger psalmer
 - Waving Through a Window
 - *Mellansnack Andrea - välkommen*
 - Duvemåla Hage
 - *Mellansnack Stina*
 - Jag Saknar Bergen
 -
 - Värmlandsvisan
 - *Mellansnack Stina*
 - Inte Jag
 - *Mellansnack Andrea- sista låten*
 - Break From The Line
 -
 - Waving Through a Window
 - *Mellansnack Andrea - välkommen*
 - Inte Jag
 - Värmlandsvisan
 - *Mellansnack Stina - presenterar även Duvemåla Hage*
 - Duvemåla Hage
 - Jag saknar Bergen
 - *Mellansnack Andrea - sista låten*
 - Break From The Line

Sommarkonserter 2021

Andrea & Stina

Lilla konserten

- Spelställen
 - Elins Bakgård: ev. 28/7
 - Svenska kyrkan (Anna Tunström): 1/8
 - Kanalcafé: ?
 - Slussvakten: 31/7
 - Lersjön (bara Stina): 21/7
 - ev Visklubben Säffle: sep-dec
 - ev. 1 till spelning svenska kyrkan
 - Repertoar
 - Comic Reliefs
 - Du Ska Få (sve)
 - Wildest Dreams (leta översättning)
 - Changing My Major (leta översättning)
 - Bad Idea (duett)
 - Accident Prone
 - Popular (leta översättning)
 - Jag lagar allting (sve - värmändska?)
 - (Morning Person - sve)
 - Ta ned dynamiken
 - Duvemåla Hage
 - Hemma
 - Min astrakan
 - Jag vet vad han vill (duett)
 - Lämna inga dörrar på glänt
 - Inte jag
 - Flight (duett)
 - Jag saknar bergen
 - Waving Through a Window (sve, duett)
 - Goa låtar
 - Break from the line
 - When you got it flant it / (visa allt du har)
 - What baking can do
 - When he sees me
 - Klassiker
 - I don't know how to love him
 - Gabriellas sång
-
- Stjärnorna (så som i himlen)
 - Änglasång (så som i himlen)

Utöver det som framgår i bilderna från min veckoplanering, kan jag berätta att Juni månad ägnades åt att instudera såväl den mer pop och rockiga repertoaren som vi uppträdde med i Finland, som musikalrepertoaren vi gjorde i Värmland. Mycket mer än så har jag inte att säga om Juni månad.

I början av Juli begav jag mig tillbaka till Sverige igen, jag fortsatte administrera spelningarna som låg framför mig samt öva inför sagda spelningar. Under den här tiden förde jag som mest processdagbok. Jag reflekterade mycket över vad skådespeleri egentligen innebar för mig, och skrivandet blev även ett viktigt verktyg i mina sceniska processer för de olika låtarna jag jobbade med. Nedan följer ett exempel:

Anteckning från sommaren 2021. Jag jobbar med låten "Jag saknar bergen" inför en liten konsert jag skall göra på ett café hemma i Arvika.

“Men alltså typ säg att dethär är första gången som jag faktiskt låter frustrationen över medicinerna komma fram. Kanske för att min dotter konfronterat mig med att jag sviker henne.

Och det blir liksom...”vad fan har jag blivit?” Hur många dagar har jag varit kall mot henne? Ja du, i sexton år. Hela hennes liv.

Natalie är så himla duktig. Hon gör verkligen sitt bästa. För att jag ska se henne. Och vi är lika varandra. Hon har all den glöd jag en gång hade. Hon är påväg, som jag en gång var. Varför kan jag inte *se henne*?

Bra

Jag tror dethär med ‘mina sår’ är en trotsig förståelse.

Jag har ju inte fått sakna mitt känsloliv, alltså ingen har velat höra det.

Under de senaste sexton åren har jag bara blivit medicinerad för att känslorna ska försvinna.

Det finns en skam i att sakna det som gjort så mycket ont.

Vadå så du vill må dåligt eller? Nej, men jag vill KÄNNA nåt.

Vad betyder bergen för mig?

Dom är mitt känsloliv.

Så vad saknar jag med mig själv?

Allt jag kunde åstadkomma förut. När jag var ung och påväg, då orkade jag så mycket mer. Jag var närvarande och älskande.

Och jag VET, jag VET att jag blir alldeles sjuk och galen. Men kunde inte medicinerna göra mig till *henne*, hon jag en gång var? Var de tvungna att inte bara ta bort psykoserna, utan också hela mitt känsloliv. Allt jag någonsin känt?

Är det såhär jag ska hantera döden? Min sons död? Genom att kastas in i en kall, grå, känslöslös dimma som är likadan dag ut och dag in. Där inte ens kärleken till min dotter känns?

Då vore jag kanske en bättre mamma till mina barn också. Om jag hade kunnat bli henne igen, då hade jag varit en mamma som älskar sina barn på riktigt.

Bergen är någonting man kan bestiga. Och även när jag befann mig i dalarna, så visste jag att det förr eller senare skulle komma en topp.

Jag ville nog inte medicineras för min sjukdom? Det var kanske min man som ville det därför att jag skrämde barnen, jag förstörde tillvaron. Den normala tillvaron med Volvo, villa och vovve. Jag kanske valde att ta medicinerna av skuld, för att jag inte ville skämma ut mina barn med min sjukdom.

Men nu finns det ingenting alls. Allt är en lång, grå väg där ingenting förändras. Visst, inget går ned men inget går upp heller.

Och jag bryr mig knappt om mina barn. Alltså, jag vet att min dotter behöver mig. Hon behöver min hjälp att sörja sin bror, hon behöver få gråta ut hos någon som lyssnar. Men jag kan ju inte ens sörja honom nu när dimman är mitt liv. Och hon behöver någon som gläds!! åt hennes antagningsbesked! Som kommer på hennes piano-uppspel!

Men jag kan inte se en mening med något av det.

Hon påminner mig om sin bror.

Text

Det fanns en tid - *glatt?*

Nu ser jag vad hon behöver

Känner efter - ingenstans

Men jag saknar bergen

Jag saknar bergen

.....

Känns som emotionellt klimax ligger någon annanstans än sångligt

- Det är öppet och ärligt
- Men jag vill inte ge upp och gråta

Om jag var med i musikalen skulle jag kanske spela fram en kyla. Att jag inte riktigt tycker om min dotter lika mycket som jag gör i låten. Men nu gör jag den på mitt sätt.”

Kommentar till ovanstående anteckning

Det jag själv tycker är intressant med detta utdrag är att jag reflekterar och formulerar mig väldigt fritt. Det finns någonting att hitta i min något osammanhängande “stream of consciousness”. Kanske det faktum att jag tillåter mig att vara osammanhängande är själva poängen? Ett steg mot att finna min agens kanske är att jag skriver den här anteckningen, enbart för min egen skull. Den behöver inte tillfredsställa eller stimulera någon annan än mig, den behöver inte vara förståelig för någon annan än mig. Och därför behöver jag inte heller följa en särskild metod, använda särskilda verktyg eller bruka ett språk som någon annan kan vara bekant med. Den är ett fullständigt och

kompromisslöst utlopp för min nyfikenhet och min intellektuella samt emotionella bearbetning av materialet.

Augusti månad ägnades åt en sista spelning tillsammans med Andrea, samt fortsatt dokumentation i form av processdagbok. Och såklart, instudering inför höstens praktik. I slutändan gjorde jag tre spelningar i Finland tillsammans med Filip, en spelning tillsammans med Andrea, och två spelningar "själv" - jag hade med mig live-ackompanjemang på en av dem.

Kursen vid Göteborgs Universitet samt körkortet, gick det sämre med. Jag hoppade ganska tidigt av kursen eftersom jag snabbt insåg att den inte var någonting för mig. Jag valde istället att försöka hålla mina kostnader låga och förlita mig på de pengar jag sparat inför sommaren, vilket gick förvånansvärt bra. Det kändes dessutom skönt att inte låna mer pengar av CSN* än nödvändigt. Vad det gäller körkortet fick jag så småningom förstå att min plan att låta Filip handla mig utan handledningstillstånd (vilket är olagligt), kanske inte var den bästa idén jag fått i mitt liv...

Jag vill avsluta detta delkapitel med ett [videoklipp](#). Klippet kommer visserligen inte från sommaren 2021, utan vintern samma år. Anledningen till att jag ändå vill inkludera det, är att konserten ifråga symboliserar en milstolpe på resan mot att besvara min frågeställning. Jag anser att mitt agerande samt mina förutsättningar under arbetet med denna konsert (i synnerhet den här låten), var mer ändamålsenligt än någonsin tidigare vad det gäller att finna och bibehålla min agens. Här har jag alltså ännu en gång plockat upp "Jag saknar bergen", i samband med en konsert på Gotlands Länsteater - mitt sista uppdrag innan jag avslutade min praktik där.

*Centrala studiestödsnämnden

4. Diskussion och återkoppling

I detta kapitel har jag valt att blicka tillbaka på tre av de komponenter som tillsammans påverkar min agens, vilka jag redogjorde för i mitt bakgrundsavsnitt.

4.1 Teaterundervisning

Under sommaren börjar jag utveckla en egen bild av vad teater innebär för mig. Jag landar i en tanke om att *teaterhantverket står på tre ben* - mötet med regissören eller pedagogen, mötet med mig själv och mötet med min motspelare.

I mötet med regissören eller pedagogen tar jag emot information, direktiv och feedback. I mötet med mig själv bearbetar, internaliserar och reflekterar jag över den information, de direktiven och den feedback jag fått. I mötet med motspelaren kan jag såväl bearbeta som ta emot ny information.

I realiteten är dessa tre möten självklart inte helt och hållet åtskilda, för det mesta pågår de samtidigt under arbetet inne i repsalen. Jag möter regissören eller pedagogen och bearbetar dennes direktiv samtidigt som jag möter min motspelare i en scen. Men, jag har trots allt valt, att i denna uppsats, göra en distinktion i syfte att underlätta en analys av arbetssituationen. Jag kommer även att, från och med nu, då jag nämner mötet med mig själv eller motspelaren, syfta till de möten som sker utanför repsalen - i ensamhet, utan regissören eller pedagogens närvaro.

Jag ser det som att mötena kompletterar varandra, och att det finns en optimal balans att söka dem emellan. Jag ser det även som att det explicita och det implicita arbetet ingår i detta ganska komplexa samspel.

Min övertygelse är att för att fungera i det implicita arbetet, behöver jag ha en ändamålsenlig process i det explicita arbetet. När jag tar emot feedback och information från en regissör eller pedagog, är det inte givet att det språk som används slår an i mig på ett sådant sätt att jag omedelbart kan omfatta detta och låta det gestaltas i mitt implicita arbete. Så - med "ändamålsenlig process" menar jag, att jag i det explicita arbetet behöver våga tänka självständigt och med egna ord beskriva de direktiv jag får; i syfte att göra dem tillgängliga för mig själv.

Utöver detta behöver jag också våga tänka självständigt i det avseendet att jag följer min lust och min nyfikenhet, även om den inte (åtminstone inte uppenbart) kan föga sig inom det ramverk jag fått presenterat för mig i undervisningen. Jag behöver lita på att om jag följer min intuition, kommer jag i kontakt med sådant som jag kanske inte till en början kan specificera eller förklara med de begrepp som används i utbildningen. Men i slutändan kan min process, trots allt, i mångt och mycket härledas till teaterns grundprinciper. Och jag behöver tillåta mig själv att använda det vokabulär som är unikt för mig, om jag vill att mitt explicita arbete ska slå an i mig och gynna det implicita.

Detta arbete är generellt något jag gör i mötet med mig själv. I mötet med regissör, pedagog eller motspelare är det inte alltid särskilt ändamålsenligt att på djupet bearbeta alla direktiv man får; eftersom att en del i att tillgängliggöra regissören eller pedagogens direktiv, också är att bara kasta sig ut och prova.

Men ju mer tid jag spenderar i mötet med regissören eller pedagogen, desto mer information och feedback får jag generellt sett. Och i och med detta kan det uppstå två typer av diskrepans; dels att mängden information och feedback jag tar emot överstiger min förmåga att bearbeta och omfatta allt där och då i rummet, men också att jag inte hinner med mötet med mig själv eller motspelaren; därför att mötet med regissören upptar oproportionerligt mycket tid.

Målet för mig är trots allt att jag i och med mötet med mig själv och min motspelare, skall kunna undersöka och bearbeta det jag inte förstått inne i repsalen - på ett sådant sätt att det så småningom kan omsättas igenom mig. Detta åstadkommer jag genom att till exempel beskriva utbytet mellan mig och regissören med egna ord (explicit arbete), genom att pröva mig fram i sällskap av mig själv eller min motspelare (implicit arbete), och så vidare. I och med detta blir det relevant att söka efter en balans mellan mötet med regissören, mig själv, och min motspelare. Inte i det avseendet att jag behöver spendera lika mycket tid på alla områden, utan snarare att jag spenderar tillräckligt mycket tid i mötet med mig själv och motspelaren, för att kunna se till att min explicita och implicita process är i symbios med det arbete som sker i repsalen i sällskap av regissören eller pedagogen.

Anledningen till att min metod synliggjorde detta för mig, är att jag i och med arbetet med spelningarna samt tillhörande processdagbok fick utrymme att spendera mycket tid i mötet med mig själv. Under min utbildning har jag spenderat så otroligt mycket tid i mötet med

regissör eller pedagog, och fått enormt mycket feedback som jag inte hunnit bearbeta och sätta egna ord på. Den “låsning” jag beskrev i min inledning, berodde antagligen på att jag kände mig överväldigad. Det kändes som om jag inte alls förmådde förstå den information jag fick i en takt som motsvarade tempot på utbildningen.

Parallellt med detta har jag ibland fått feedback som egentligen inte motsvarat vart jag befunnit mig i min process, flera gånger har jag upplevt att man har strävat lite för långt fram. Jag har förväntats omfatta för mycket tills nästa repetition eller “prövande”. Och även om jag kan tänka mig att det finns ett syfte med detta; att tempot i sig är en slags pedagogisk stil... så kan jag inte ärligt säga att jag är glad över att det varit så. Bra saker tar tid. Det måste dom få göra. Och om jag får lov att trots min ringa ålder uttrycka mig som en något bitter boomer, så vill jag ha sagt att tid överlag verkar behandlas som en bristvara i dagens samhälle.⁵

4.2 Musikalbranschen och den marxistiska människosynen

Jag inledde mitt bakgrundskapitel med att poängtera vikten av en distinktion, mellan den oro som har sitt ursprung i min egen prestationsbaserade självkänsla, och den oro som härstammar från musikalbranschens natur.

Då jag (högst amatörmässigt) tillämpar Marx människosyn på min egen situation, kan jag identifiera en upplevelse av alienering hos mig själv. När man talar om musikalbranschen ser arbetsprodukten ut på det viset, att råvaran är ett manus och ett score, jag och många andra med mig står för skaparkraften och arbetsskickligheten, och när vi sammanstrålar i våra processer skapar vi ett mervärde för den som äger produktionsmedlen - vilket i detta fall brukar vara en teater. Samtidigt är majoriteten av oss frilansare och egenföretagare, vilket innebär att vårt hantverk också kan definieras som en produkt i sig. En produkt vi ämnar att sälja in under hög konkurrens och relativt låg efterfrågan... vad innebär detta för oss, de gånger som vi lyckas? Och hur kan risken att inte lyckas påverka oss?

Som arbetstagare finner jag mig längst ned i en hierarki, där varje överordnad kollega, om än en kollega, befinner sig närmre det toppskikt vilket man skulle benämna som “kapitalisten”. Existensen av en hierarki är inte nödvändigtvis någonting dåligt, människor har i alla tider

⁵ https://en.wikipedia.org/wiki/Baby_boomers

organiserat sig för att få saker gjort. Och hade jag befunnit mig i en annan bransch hade jag kanske dessutom varit fast anställd, vilket i en viss utsträckning avdramatiserat relationen oss emellan - hamnar jag i en tvist med en överordnad, kan jag alltid vända mig högre upp i hierarkin och be om hjälp.

Men, vad händer när min överordnade är en god vän till teaterchefen och jag är ny på teatern, anställd endast på ett kontrakt för några månader? Jag vet att jag vill bli återanställd, och att när mitt kontrakt går ut har ingen längre några skyldigheter gentemot mig. Det betyder, till exempel - att om någon i, eller nära toppskiktet på teatern, av någon anledning inte tycker att jag borde få komma på fler auditions hos dem i framtiden, så behöver de inte ta emot mig en enda gång till och jag har tekniskt sett ingen rätt till en förklaring. Som arbetsgivare i Sverige har man inte rätt att sparka någon hur som helst, men att inte återanställa någon är en annan femma.

Det hör också till saken, att man som samhällsmedborgare i ett kapitalistiskt system är beroende av en arbetslön för att överleva, eller åtminstone upprätthålla den levnadsstandard som anses dräglig för en människa. I Sverige har vi visserligen system på plats för att skydda arbetslösa från den yttersta utsattheten, men det sociala stigma som det innebär att vara arbetslös är tillräckligt för att skapa en stark känsla av skam hos den som inte lyckas skaffa sig ett arbete.

Jag tycker inte att man ska underskatta rädslan att förlora sitt jobb, i ett samhälle där arbete inte främst är ett uttryck för skaparkraft och kreativitet, utan ett medel för att överleva. Uppriktigt talat: det är klart människor blir livrädda för att bli arbetslösa. Och jag tror att den rädslan har potential att alienera mig från mitt arbete på det viset att jag inte längre vågar lita på min egen förmåga och slutar att tänka självständigt. Detta blir även relevant redan under studieåren eftersom att man på de flesta musikalutbildningar arbetar med yrkesverksamma regissörer och pedagoger under sin utbildning. Studierna utgör en bro och kontakt mellan mig och arbetslivet - vilket på många sätt är positivt, men det innebär också att jag inte är fredad från de potentiellt påfrestande aspekterna av branschen. Rädslan för att inte framstå som anställningsbar är lika närvarande innanför som utanför skolans väggar.

I och med detta finns det en risk att det i mötet med pedagogen eller regissören blir viktigare att göra rätt än att faktiskt värna om sin process och sin lust till hantverket. Jag har alltid

funnit min lust, mitt driv och min stabilitet i det faktum att jag i grund och botten gynnas av att tänka själv i en scenisk process. Det finns inga rätt och fel i teater, åtminstone inte i samma utsträckning som om jag gick en utbildning på Chalmers till exempel. Det är inte det att man aldrig behöver tänka själv när man till exempel räknar matte, men jag vill ändå påstå att man i större utsträckning kan förlita sig på andras kunskap. Och man ska självklart ha respekt och intresse för andras kunskap även inom mitt skrå, men det finns också många vägar till Rom och det viktigaste är att man hittar den väg som passar en själv.

Fast, jag har inte vågat det. Kombinationen av rädsla för att göra fel ihop med det faktum att jag knappast hunnit tänka själv, har gjort att jag förlitat mig alldeles för mycket på de metoder, verktyg och begrepp som jag fått presenterade för mig. Jag är härmed beredd att ge Marx en poäng, jag har verkligen upplevt det som om jag förlorat min skapande kraft. Jag kan minnas många stunder då jag i mötet med en regissör eller pedagog totalt tappat kontakten med mina impulser, eller känt mig alltför rädd för att våga sätta egna ord på saker. Aldrig har jag vågat be om att bara få jobba scenen och möta min motspelare när jag tycker att feedbacken börjar bli överflödigt, eller att mötet med regissören upptar orimligt mycket tid i förhållande till vad jag förväntas omfatta till nästa repetition. Inte bara bränner rädslan för att brista i min arbetsroll, utan också att upplevas som oskön eller icke samarbetsvillig.

Det är värt att nämna att något det ofta talas om på scenskolan är "vikten av att prova men också kasta bort det som inte passar", "välja den väg som funkar, inte den som är rätt" och så vidare. Det talas också mycket om vikten av att våga vara förvirrad, att det är okej att inte omedelbart förstå allting. Och jag håller verkligen med om allt detta, jag tycker det är kloka och värdefulla uppmaningar. Men det jag vill synliggöra genom att inkludera Marx människosyn i min uppsats, är att det inte är så enkelt som att bara följa dessa råd. Inte när man lever med rädslan att bli utan arbete.

Min metod skänkte mig dessa insikter på det viset att jag inte gjorde sommarens konserter i syfte att tjäna pengar, eller göra mig attraktiv för någon potentiell arbetsgivare - den ekonomiska biten var som sagt redan löst. Jag gjorde konserterna i syfte att lära mig någonting om min egen process, och i samband med det insåg jag hur mycket av min lust och mitt driv som gått förlorat då jag ständigt oroat mig för min framtida överlevnad.

4.3 Prestationsbaserad självkänsla och värdering

I förlängningen vill jag även återkoppla mitt resonemang till bakgrundskapitlet som behandlar prestationsbaserad självkänsla och värdering. Jag har kommit fram till att det är svårt att skilja undervisningen, musikalbranschen och samhället, samt den enskilda individen åt. De samverkar, såklart.

Till att börja med: förlitar man sig på sitt självförtroende i brist på självkänsla kan det vara knäckande att börja studera och utmanas, eftersom att det kan skada självförtroendet. Jag kan till exempel se att jag själv är mycket snabb med att dra slutsatsen "jag är fullständigt obegåvad, jag saknar skådespelarförmåga" när jag känner mig osäker uppe på golvet. Detta är ett hjärnspöke som dykt upp under utbildningen, och som jag varit inne på några gånger verkar det ha sitt ursprung i att jag inte upplevt mig hänga med i tempot. Jag har då i och med mitt värderande sätt att tänka, omedelbart kategoriserat min förvirring som dålig och internaliserat detta genom att dra slutsatsen att *jag* är dålig. Inte nödvändigtvis som människa, men som skådespelerska.

Samtidigt står jag för det jag sagt om att bra saker faktiskt tar tid. Jag tycker nog inte att det varit helt och hållet rimligt att jag presenterats för så pass mycket information och lämnats med så pass lite tid åt mötet med mig själv, men också mina motspelare/klasskamrater (värt att nämna är att den diskrepans troligen underblåstes ytterligare på grund av covid-19 och distansundervisningen det inneburit) under mina år på scenskolan. Å andra sidan är det uppenbart att mitt sätt att interagera med situationen, vilket präglas av min personliga bakgrund, inte gjort saken bättre och antagligen bidragit till att höja angelägenhetsgraden samt cementera mina lösningar ytterligare.

Men för att bredda perspektivet - det är troligtvis minst lika knäckande att uppleva det stigma som förknippas med arbetslöshet, som att uppleva en dålig självkänsla kopplad till erfarenheter i uppväxten. Och jag tror att även blotta rädslan för att detta ska ske kan vara nog så påfrestande. Att leva i arbetslöshet har trots allt potential att bli förödande för självkänslan, eftersom att man utesluts från sin flock - man blir en av dem som samhället ser som odugliga. Enligt mig är detta ett klockrent exempel på en skärningspunkt där individen och samhället möts. Jag anser inte att man kan härleda dålig självkänsla enbart till isolerade händelser och

därmed avfärda alla känslor av otillräcklighet med att det är individens problem enbart, därför att *ingen människa är en ö*. Miljö påverkar oundvikligen en människas självbild samt världsbild, och jag ser inte varför detta skulle vara begränsat till enbart miljöer såsom till exempel närmsta familj. Samhället är också en miljö, och jag tror det är möjligt att känna sig precis lika värdelös då man utesluts från samhälls-flocken, som när man upplever utsatthet i barndomen.

Och det faktum att jag och mina jämnåriga potentiellt är extra känsliga för flockmentalitetens baksidor (i synnerhet värdering i form av jämförelse) i och med sociala mediers närvaro i våra liv, det kan vara värt att lägga bakom örat i takt med att allt fler ur min generation kliver innanför scenskolans väggar.

5. Slutsats

Mitt utforskande av hur jag förhåller mig till mitt hantverk kommer att fortsätta så länge jag lever och verkar inom teater. Men mot slutet av den process som det är att skriva en uppsats gällande detta, landar jag trots allt i några slutsatser som blivit viktiga för mig.

Jag ser att det finns en intersektion, där individen, skolväsendet, branschen och det övriga samhället möts. Det underliggande hotet om arbetslöshet, samt den utsatthet och det sociala stigma detta skulle innebära, skrämmer flockdjuret inom mig - vilket i sin tur driver upp angelägenhetsgraden i mötet med den utbildning som utgör bron mellan mig och arbetslivet. Mötet med undervisningen präglas också, i likhet med mycket annat i mitt liv, av mitt i grund och botten värderande förhållningssätt. I och med detta blir det viktigare att följa ledaren än att tänka självständigt, för att garanteras en plats i gruppen, och i förlängningen - min överlevnad.

Där och då passiviseras jag och förlorar min agens.

Det jag hoppas ha redogjort för i min uppsats är att det vore en grov förenkling att enbart härleda min agens till mig som individ. Vilket är intressant, eftersom jag många gånger sett ordet "agens" användas i syfte att beskriva en individ eller en grups egenmäktiga förmåga till handlingskraft. Men, jag tror att det finns något som heter "förutsättningar för agens" - i ett sceniskt sammanhang: "förutsättningar för att vara en drivande, verksam aktör på scenen". Och jag tror att det är genom att förstå dessa förutsättningar som jag kan komma närmare min egen agens.

Jag återkommer ännu en gång till ett visdomsord från den regissör som satte fingret på generation Z, hen sa också: "sluta värdera, och sluta värdera det faktum att du värderar".

För mig betyder det, i och med min frågeställning, att jag som skådespelerska inte bara behöver hantera mitt eget känsliga nervsystem, utan också omständigheter som ligger bortom mig. Jag behöver börja acceptera mina egna prestationer istället för att värdera dem, om jag vill uppbåda det mod som krävs för att kasta mig ut och våga vara verksam och drivande. Men jag behöver också acceptera att allt inte bara handlar om att jag skall försonas med min

personliga bakgrund, det handlar också om att det finns reella utmaningar kopplade till att plugga på scenskolan, det finns reella strukturella problem i min bransch (enligt mig) och det finns reella konsekvenser jag kan drabbas av till följd av detta... och att skrämmas av dessa, är helt naturligt. Att värdera den rädslan, och banna mig själv för att jag inte klarar av att acceptera min egna prestationer i alla lägen, det är att ställa alltför höga krav.

Jag tror det är sunt att jobba med sig själv så tillvida att man skonar sig från onödigt lidande till följd av inlärd beteenden eller uppfattningar. Men, jag tror *inte* det är sunt att internalisera omständigheter man inte kan kontrollera, och sedan banna sig själv för att man reagerar helt och hållet naturligt på dessa. Inte bara är det plågsamt, men om jag dessutom får lov att framföra en åsikt som inte är uppenbart relaterad till ämnet - så tror jag även att det begränsar individens förmåga att engagera sig politiskt och skapa förändring.

Detta är essensen av min slutsats. Skulle jag här och nu försöka besvara frågeställningen: "hur finner jag min agens som skådespelerska?", så skulle jag säga att nyckeln ligger i att sluta värdera. I framtiden hoppas jag att detta ska kunna hjälpa mig uppbåda det mod och den självständighet som krävs för att dels våga kasta mig ut och trotsa mitt bagage, men också att skapa förutsättningar för agens genom att prioritera mötet med mig själv och våga stå för mitt sätt att se på teater. Av erfarenhet vet jag numera att detta ger mig bättre tillgång till mitt driv och min skaparkraft.

I mitt avsnitt gällande material presenterade jag ett videoklipp, och det vill jag använda mig av som exempel nu när min uppsats lider mot sitt slut. Det jag tyckte fungerade så bra i och med konserten på Gotland julen 2021, var att jag omsatte delar av det teoretiserande jag ägnat mig åt i denna uppsats, till någonting praktiskt och greppbart. Andra förutsättningar för agens vilka jag tagit upp, förkroppsligades i omständigheterna runt konserten, på ett sätt som var väldigt positivt för min utveckling där och då.

Det jag minns mycket väl är att jag medvetet ansträngde mig för att arbeta utifrån acceptans snarare än värdering, och i mina anteckningar kan jag se hur det bar frukt i form av att jag formulerade mig fritt, med egna ord. Jag minns också att jag gjorde det till en princip att inte aktivt applicera de verktyg jag lärt mig i skolan på materialet, förrän mot slutet av processen.

Jag valde att göra så, därför att jag inte ville trigga igång mina tendenser att förlita mig överdrivet mycket på dessa verktyg. Istället tvingade jag mig att sitta med förvirringen som hör till den sceniska processen, och i den situationen, då jag inte upplevde att det fanns någon slags press utifrån eller uppifrån (vi som medverkade skötte i stor utsträckning konserten själva), insåg jag på riktigt värdet av att våga stanna i det obekväma, utan att värdera det som dåligt och söka lösningar i det som är givet. Jag såg alltså till, att genom att rent praktiskt hindra mig själv från att agera på mina värderande tankebanor, skapa en situation där jag blev tvungen att utmana mina rädslor, tänka själv och kliva in i rollen som verksam aktör för att överhuvudtaget kunna arbeta.

Parallellt med detta fick jag mycket tillit och förtroende från regissören, och även om jag inte menar på att alla regissörer måste agera likadant - så var detta väldigt värdefullt för mig vid tidpunkten. Jag vet att jag där och då hade alla möjligheter att ta plats och öppet översätta givna direktiv till mitt eget vokabulär, jag hade kunnat avbryta och be att få testa om jag tyckte att informationsflödet blev för mycket. Vi två kunde samarbeta på ett sätt där jag tilläts glömma bort alla tankar på att göra mig överdrivet medgörlig och anställningsbar.

I dessa stunder är det så otroligt enkelt att bara fokusera på hantverket och med lätthet vara verksam i arbetet med scenen. Men min lärdom i samband med detta examensarbete, är att när det inte går så lätt får jag (åtminstone tillsvidare) acceptera det där skavet som inte hör till scenen ifråga, utan snarare till allt runtomkring, och påminna mig själv om att rädslan jag känner är mänsklig. Sedan får jag göra så gott jag kan för att själv skapa mig mina förutsättningar för agens, och se hur långt jag kommer den gången.

Skulle jag vilja ägna mig åt mer revolutionära aktiviteter än så, tror jag att det passar sig bäst i egenskap av till exempel facklig representant, politisk aktivist eller något i den stilen. Vilket absolut inte är fy skam - den här processen har definitivt inspirerat mig till att ytterligare förkovra mig i politiken. Vem vet, någon gång i framtiden vet jag kanske till och med vad jag pratar om!

Källförteckning

Wikipedia-bidragsgivare (2022), *Generation Z*, Wikipedia
https://sv.wikipedia.org/wiki/Generation_Z

Wikipedia-bidragsgivare (2022), *Baby boomers*, Wikipedia
https://en.wikipedia.org/wiki/Baby_boomers

Wikipedia-bidragsgivare (2022), *Konstantin Stanislavskij*, Wikipedia
https://sv.wikipedia.org/wiki/Konstantin_Stanislavskij

Wikipedia-bidragsgivare (2022), *Yat Malmgren*, Wikipedia
https://sv.wikipedia.org/wiki/Yat_Malmgren

Lennart Koskinen (2021), *Marxismen del 1 - människan*, SO-rummet
<https://www.so-rummet.se/fakta-artiklar/marxismen-del-1-manniskan#>

Shaohai Jiang och Annabel Ngien (2020), *The effects of Instagram use, social comparison, and self esteem on social anxiety: a survey study in Singapore*, Singapore's nationella universitet, Singapore
<https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/2056305120912488>